

KRONIKA RODU RUMÍŠKŮ Z JAVORNÍKA

Jiří Pajer, Strážnice

V archivu Farního úřadu Českobratrské církve evangelické v Javorníku (okr. Hodonín) je uložen rukopisný sešit obsahující písemné záznamy rodu Rumíšků z 18. a 19. století.¹ Rodové příjmení Rumíšek, zpočátku uváděné v podobě Rujmíšek, patří mezi nejstarší dochovaná javornická příjmení, v obci se vyskytuje už od konce 16. století. Domovní kniha z roku 1594 uvádí na gruntě č. 27 Jana Rujmíška, který „*má podsedeck svůj od dáv-ních let zaplacený.*“² Na začátku 18. století se toto příjmení rozšířilo také do Velké nad Veličkou.

Rukopisný sešit má rozměry 250×410 mm, záznamy na šesti foliích jsou oboustranné, sedmý list je popsán jen po jedné straně. Texty jsou psány v nářečové podobě, hláska ř se v originálu vůbec nevyskytuje, podobně jako nepoužívání hlásky ě (někdy vypsáno foneticky – *mjesta, právjje, hrabje*), zvrtné zájmeno *se* je psáno převážně jako *sa*, v textu se objevují slovakismy, které odpovídají místnímu nářečí. Velká písmena jsou používána libovolně, podobně i frekvence *i – y* ve slovech, stejně jako interpunkce. Přesto celkový sloh starších zápisů představuje kultivovaný slohový projev s příznačnou slovní zásobou, který byl nepochybně ovlivněn slohem i výrazivem českobratrských náboženských knih, každodenně používaných v javornickém společenství. Po obsahové stránce jsou v úvodu kroniky uvedeny historické údaje od roku 1605, mnohdy chybně datované. Evidentně se jedná o povědomí z tradice nebo z historických kalendářů či z vlastních vzpomínek písaře, posloupnost autentických záznamů začíná mnohem později – až od roku 1764. Zápisy jsou zpočátku řazeny chronologicky, od foliantu 2v jsou průběžně vkládány mladší záznamy, vyplňující dosud nepopsaná místa na foliantech.

V minulosti byla rukopisu paměti již několikrát věnována pozornost. O první opis se zasloužil Leopold Nopp, ředitel měšťanské školy a zámecký archivář rodu Magnisů ve Strážnici.³ Druhý opis pořídil Bohumil Valouch, učitel evangelické školy v Javorníku.⁴ Jeho přepis neobsahuje všechny zápisy z posledního (sedmého) a těžko čitelného foliantu, který byl důsledně přečten a publikován až mnohem později.⁵

Časový rozsah vlastních záznamů spadá do let 1764–1878, proto je v textu zastoupeno několik odlišných rukopisů. Autory záznamů je možno identifikovat podle poznámek v textu, jejich životopisné údaje v záznamech příslušných matrik.⁶ Autoři záznamů podle časové posloupnosti:

1 V archivu je uložen pod inv. č. R-III-H-1.

2 Srovnej PAJER, Jiří. *Domovní a sirotčí knihy obce Javorník (1582-1662)*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2010, s. 71. Dostupné z: https://www.nul.kcz/wp-content/uploads/2017/03/Javornik_Domovni_a_sirotci_knihy.pdf.

3 Opis byl uložen v zámeckém archivu ve Strážnici, z něhož přešel do archivu regionálního historika Jana Skácela, nyní se nachází v archivu Českobratrské církve evangelické v Javorníku. Text paměti je zde řazen povětšinou chronologicky, bez respektování posloupnosti foliantů, na nichž se zápisy nacházejí. Noppův opis byl publikován v příspěvku Paměti starých písmáků moravských, *Selský archiv* 13, 1920, s. 95 ad. Poslední 7. folie je publikována jen částečně: zápisy z roku 1826 a 1827 jsou označeny jako těžko rozluštitelné, nezmíněny jsou zápisy z let 1829 a 1831.

4 Bohumil Valouch zemřel na frontě první světové války na tyfus. Zaznamenal také okolnosti vzniku paměti od soudobého informátora z Rumíškova rodu. Viz pozn. 8 a 12.

5 Srovnej NOVÁK, Jiří. Bratrská minulost v Javorníku a její tradice. In: *Z králické tvrze* 10, 1978–1979, s. 64 a 67.

6 Nejstarší životopisné údaje nacházíme v katolické matrice Velké nad Veličkou, od roku 1782 jsou obsaženy v nově založené evangelické matrice Javorníka.

7 Zápis k roku 1740: „*Tomša Rumiška Jan Bilský, administrátor veliký, s kaplanem Čermákem chytli a vzali do Hradiště do vězení, za několik týdnů, co sme jej neviděli, všelijak trápili o Písma a nás doma všelijak vykoušeli a trápili co nevíc, ale nic nevykusili, předce to trpělivě snesl. Za farára Peliška opsáno jest mnoho lidí, víc než 40 familií, a nejvíce Martina Rumiška a Pavla Plošticu trápili, Jura Hudec, Martin Minařík, Pavel Minařík, Jura Ploštica utekli, Martin Rumišek a Jura Hudec byli do Hradiště odevzdani a tam veliké vězení měli, nebo jich jejich manželky nespatrili za 5 týdnů, a tak byli velice sužovani, aby o Písmu pravili, nebo Rumiškovou bibli P[ostillu] in folio na myjavských Kopanících vzal myjavský farář a odevzdal ji velickému.“ Protokol javornické církve evangelické, archiv Farního úřadu ČCE Javorník, inv. č. R-III-B-3.*

8 Podle informací Tomáše Rumiška (nar. 1851, bratr Martina Rumiška nejml. a prapravnuk Martina Rumiška st.), které začátkem 20. století poskytl učitelé místní evangelické školy Bohumilu Valouchovi na dotaz o původu Rumiškovy kroniky. Dále uvedl, že z této usedlosti se nikdy neodváděly roboty, synové z Rumiškova rodu ve svátek chodili – na rozdíl od jiných obyvatel – v zelených kabátech a dcery nosily zelené sukně (archiv Farního úřadu ČCE Javorník). Zemanské sídlo v Javorníku není písemnými prameny doloženo, mohlo se však jednat o tzv. zákupné fojství, které se dostalo do majetku Rumiškova rodu.

9 Ve smlouvě z 3. září 1765 se uvádí: „*Pavel Ploštica vyplatil všechních svých společníkův a dědicův po nebožtíkovi svém otcovi Pavlovi Plošticovi z toho mlýna, a tak po vyplacení dědictví ten mlýn opravil,*

1) Martin Rumišek st. (1723–1799), jeho rodiči byli Tomáš (asi 1695–1764) a Zuzana (asi 1696–1758) Rumiškoví. V soudobých matrikách se objevuje ještě jiná rodina stejného příjmení, a to Martin a Zuzana Rumiškoví, podle dat narození dětí byl Martin nepochybně starší Tomášův bratr. Oba bratři jsou citováni také v jiných pramenech, které popisují pronásledování evangeliků v Javorníku.⁷ Rod Tomáše Rumiška je doložen na usedlosti čp. 4, která podle tradice měla být původním zemanským místem.⁸ Kvůli absenci matrik není starší genealogie rodu v přímé návaznosti zjištěna.

Podle příznačného vyspělého a dobře čitelného rukopisu zjišťujeme, že Martin Rumišek st. byl zakladatelem rodových pamětí a autorem podstatné části textů. Nehledě k úvodním údajům z historie, začínají jeho autentické paměti v roce 1764, poslední záznam je datován k roku 1790 (1791). Kromě životopisných rodinných dat, obsažených v záznamech kroniky a matrikách, se jeho jméno objevuje i v jiných soudobých pramenech. Z nich se dovídáme, že v roce 1765 koupil javornický mlýn od předchozího mlynáře Pavla Ploštici.⁹ V roce 1774 rozšířil svoji pozemkovou držbu o několik menších rozloh polí a luk, a to přikoupením od vrchnostenského úřadu ve Strážnici.¹⁰ V roce 1775 zastával funkci představeného obce, *puďmistra*, jako sečtělý a vzdělaný obyvatel obce byl také jedním z prostředníků při jednání s vrchnostenskými úřady, například při vyměřování katastru a zemských hranic.¹¹

2) Martin Rumišek ml. (1772–1851), vnuk Martina Rumiška st. (z rodové linie od nejstaršího syna Tomáše), zápisy od roku 1816, poslední záznam v roce 1851 (katastrofální požár obce). Jeho zápisy se většinou vyznačují úhledným a dobře čitelným písmem.

3) Ondřej Rumišek (1817–?), pravnuk Martina Rumiška st. (z rodové linie od nejstaršího syna Tomáše), zápisy od roku 1826, poslední záznam v roce 1837. Nejstarší zápisy jsou psány neumělým školáckým písmem v tužkou vyznačených linkách, častá jsou vynechaná písmena.¹²

4) Martin Rumišek nejml. (1848–1908), vnuk Martina Rumiška ml. a prapravnuk Martina Rumiška st., první školácké zápisy z let 1858, 1861 a 1863, další zápisy od roku 1866, poslední záznam v roce 1878 (úmrtí otce).

Dochovaná rukopisná kronika javornického rodu Rumišků se řadí mezi ojedinělé památky hornáckého lidového písemnictví. V tomto národopisném regionu nenašla své místo kronikářská tradice, navíc ani znalost písma nepatřila v minulosti k běžné vybavenosti jeho obyvatel. Byl to však obecný stav, který zřetelně vyvstává z archivních pramenů v období 18. a 19. století, kdy se většina obyvatel neuměla ani podepsat. Nicméně v tomto neutěšeném kulturním dědictví lze najít i výjimky. Jsou to obce,

kteře zůstaly věrně českobratřským tradicím a jejich vzdělanosti. A v takovém prostředí vznikla i předložená kronika z Javorníka.

Přepis textu pamětí

fol 1r

Zápis všelikých památek.

Ano 1605 nepřítel Bočkaji pritáhel do Moravy k Brodu, nedobyl nic.

Ano 1601 nepřítel Betlem pritáhel do Moravy k Brodu Uherskému, mesto podali.¹³

Ano 1628 zházali pány z hradu praského.¹⁴

Ano 1624 kozáci ležali u Holešova a štar¹⁵ a škodu delali do Moravy.

Ano 1626 Macveld¹⁶ táhel prez Moravu.

Ano 1642 nepřítel Švajda¹⁷ vzal Holomúc.

Ano 1672 na svatého Vavrinca veliká povoden byla.

Ano 1586 Myjava sa zastavila.

Ano 1610 myjavský kostel zastaven.

Ano 1674 katolické kneze pobili, myjavského, brezovského, turoluckého.

Ano 1683 povstal Tekely, Moravu raboval a Turek Víden byl oblehel, Polách ho odehnal.

Ano 1703 Rakoci Moravu raboval a hrubé škody delali.

Ano 1663 Turek a Tatar pád do Moravy udelal a lidu moc pobral, v naší samej dedine Javorníku 157 osob zhynulo.¹⁸

Ano 1740 Brandyburk¹⁹ vtrhel do Moravy a v šeckých mestoch byl, krom v Brně nebyl.

Ano 1752 v Javorníku hrom zapálil a Jury Jurče ženu zabil pred narozením Pany Marije v tu sobotu.

[po straně na okrají]

Ano 1775 ten most nebo lavku sme spravili v tem roce, jak prílesek rúbali na seč za mého pudmistr[o]vství, bylo nám obci to dubové drevo dáno, co měli v lesi anebo v prílesku.

fol. 1v

Ano 1764 jak začalo pršat pred svatým Šimunem, tak ty pršky stály porád až do Vánoc a na Vánoce taky sneh napadl, nemohli lidé ani nikde jet ani ísti, i také na stavenoch velikú škodu podelal na všelikých místoch. Trvaly ty zlé cesty tri mesíce, i také velikú škodu v Uhroch na obilu, v jamách moc zboža²⁰ podšlo 1765.

Ano 1768 Pánbu preukáz[a]lo se ze začátku jara velice všecky věci k úrodám, potom Pán Bůh dopustil mráz veliký, zmrzly všecky sady [a] húsenny skazily. I také pred Mari Ma[g]dalenú krupobití veliké přišlo, prez osmdesát chotárů zbilo v Moravě, v Uhroch mno[ž]ství, i také v tom roce i znamení se ukazovalo v tu stranu k pů[l]noci.

Ano 1769 dopustili Pán Bůh veliké neštěstí na našu de[d]inu Javorník, práve tretí pátek po Velikej noci pri desátej hodině vyšel

poněvadž byl zhubený a zbořený, a po opravení toho mlýna oznámil veřejně, že on ten mlýn i k němu věci patřící prodá. A tak nemajíce v svej možnosti dědicové toho mlýna takové sumy, tak Martin Rumišek ten výš jmenovaný mlýn kúpil za svůj vlastní a v ničem nezávadný.“ Archiv Farního úřadu ČCE Javorník, inv. č. R-III-H-1.

10 V kupní smlouvě z 21. dubna 1774 se uvádějí pozemky a jejich rozlohy: kus pole v Příčných, vzdělaného klučení z panského lesa (3440 sáhů), jiný kus pole v Příčných (669 sáhů, od roku 1748), kus louky v Jazevčí (2130 sáhů, od roku 1751). Tyto údaje dokládají, že na Hornácku ještě v druhé polovině 18. století vznikaly nové rozlohy orné půdy a luk klučení panských lesů. Archiv Farního úřadu ČCE Javorník, inv. č. R-III-A/15.

11 Zápis v pamětní knize evangelické církve: „Martin Rumišek starý, který v Pánu zesnul roku 1799 dne 30. Apríla, objetuje a odporučí na chrám Boží 20 r[ýnských]. Ty peníze ale, které odvédel Tomáš Rumišek, zložili [synové] Tomáš, Martin a Jan Rumišek.“ Archiv Farního úřadu ČCE Javorník, inv. č. R-III-B-2.

12 Srov. pozn. 8. Informátor Tomáš Rumišek uvedl, že tyto pasáže paměti psal Ondřej Rumišek jako školák, text mu diktoval jeho strýc Martin Rumišek ml. O Ondřeji Rumiškoví vypověděl, že byl také mlýnářem a později se přiznal do Velké nad Velíčkou, pak odešel na vandr po mlýnech a ve světě se jeho stopy ztratily.

13 Má být 1621, Gábor Bethlen.

14 Má být 1618, pražská defenestrace.

15 Štrafy – výpady.

16 Petr Arnošt Mansfeld, vojevůdce protestantské armády.

17 Švéd.

18 Počet zemřelých se zdá být nadsazený, i když zřejmě vycházel z tradovaného podání, snad jsou v tomto počtu zahrnuti i obyvatelé, kteří byli odvedeni do zajetí. V této souvislosti lze srovnávat se silnou tradicí o Turcích, v pověstech zaznamenaných v obci folkloristkou D. Rychnovou. V pověstech se sice hovoří o obětech na životech i o obyvatelích odvedených do zajetí, ale přesnější počty se nikde nevyskytují. Srovnej KLÍMOVÁ-RYCHNOVÁ, Dagmar. Turecké války v lidovém podání východní Moravy. *Národopisný věstník československý* 33, 1956, s. 36–100. Na druhé straně mohly být tyto údaje ještě známy v období vzniku pamětí, které od tureckých vpádů dělilo pouze jedno století.

19 Brandenburk, Prus.

20 Obilí – podle tradice se tedy uchovávalo ve vykopaných zásobních jámách.

21 Suchý rádek – ulice od dnešní zvonice (bývalého bratrského sboru) až k cestě U vývoza, kde býval původní bratrský hřbitov.

22 Lesy.

23 Nar. 5. září 1746 (nikoliv 1747).

24 Nar. 4. února 1749.

25 Nar. 31. března 1751.

26 Nar. 16. září 1757.

27 Nar. 31. května 1764.

28 Tomáš Rumíšek, zemřel 16. října 1764 ve věku 69 let.

29 Zuzana Rumíšková, zemřela 24. ledna 1758 ve věku 62 let.

30 Štěpán Rumíšek, mlynář na čp. 4, zemřel 5. října 1765 ve věku 37 let.

	Leta
Ano 1685 povalek Božky, povalek škoda veliká	1685
Ano 1691 povalek bilian povalek domorany škoda veliká	1691
Ano 1695 povalek panj škoda veliká	1695
Ano 1702 povalek kralj škoda veliká	1702
Ano 1706 povalek kralj škoda veliká	1706
Ano 1712 povalek kralj škoda veliká	1712
Ano 1717 povalek kralj škoda veliká	1717
Ano 1726 povalek kralj škoda veliká	1726
Ano 1731 povalek kralj škoda veliká	1731
Ano 1736 povalek kralj škoda veliká	1736
Ano 1741 povalek kralj škoda veliká	1741
Ano 1746 povalek kralj škoda veliká	1746
Ano 1751 povalek kralj škoda veliká	1751
Ano 1756 povalek kralj škoda veliká	1756
Ano 1761 povalek kralj škoda veliká	1761
Ano 1766 povalek kralj škoda veliká	1766
Ano 1771 povalek kralj škoda veliká	1771
Ano 1776 povalek kralj škoda veliká	1776
Ano 1781 povalek kralj škoda veliká	1781
Ano 1786 povalek kralj škoda veliká	1786
Ano 1791 povalek kralj škoda veliká	1791
Ano 1796 povalek kralj škoda veliká	1796
Ano 1801 povalek kralj škoda veliká	1801
Ano 1806 povalek kralj škoda veliká	1806
Ano 1811 povalek kralj škoda veliká	1811
Ano 1816 povalek kralj škoda veliká	1816
Ano 1821 povalek kralj škoda veliká	1821
Ano 1826 povalek kralj škoda veliká	1826
Ano 1831 povalek kralj škoda veliká	1831
Ano 1836 povalek kralj škoda veliká	1836
Ano 1841 povalek kralj škoda veliká	1841
Ano 1846 povalek kralj škoda veliká	1846
Ano 1851 povalek kralj škoda veliká	1851
Ano 1856 povalek kralj škoda veliká	1856
Ano 1861 povalek kralj škoda veliká	1861
Ano 1866 povalek kralj škoda veliká	1866
Ano 1871 povalek kralj škoda veliká	1871
Ano 1876 povalek kralj škoda veliká	1876
Ano 1881 povalek kralj škoda veliká	1881
Ano 1886 povalek kralj škoda veliká	1886
Ano 1891 povalek kralj škoda veliká	1891
Ano 1896 povalek kralj škoda veliká	1896
Ano 1901 povalek kralj škoda veliká	1901
Ano 1906 povalek kralj škoda veliká	1906
Ano 1911 povalek kralj škoda veliká	1911
Ano 1916 povalek kralj škoda veliká	1916
Ano 1921 povalek kralj škoda veliká	1921
Ano 1926 povalek kralj škoda veliká	1926
Ano 1931 povalek kralj škoda veliká	1931
Ano 1936 povalek kralj škoda veliká	1936
Ano 1941 povalek kralj škoda veliká	1941
Ano 1946 povalek kralj škoda veliká	1946
Ano 1951 povalek kralj škoda veliká	1951
Ano 1956 povalek kralj škoda veliká	1956
Ano 1961 povalek kralj škoda veliká	1961
Ano 1966 povalek kralj škoda veliká	1966
Ano 1971 povalek kralj škoda veliká	1971
Ano 1976 povalek kralj škoda veliká	1976
Ano 1981 povalek kralj škoda veliká	1981
Ano 1986 povalek kralj škoda veliká	1986
Ano 1991 povalek kralj škoda veliká	1991
Ano 1996 povalek kralj škoda veliká	1996
Ano 2001 povalek kralj škoda veliká	2001
Ano 2006 povalek kralj škoda veliká	2006
Ano 2011 povalek kralj škoda veliká	2011
Ano 2016 povalek kralj škoda veliká	2016
Ano 2021 povalek kralj škoda veliká	2021
Ano 2026 povalek kralj škoda veliká	2026

oheň od Pavla Jureny a všecko spálil, jedině Suchý rádek²¹ ostal, i Velká velikú škodu trpela.

Ano 1770 preukázalo se osetí zimní velmi pekné, napadel sněh na Početí Pána Krista, trval na nich dva týdne, tak zhynuly na všelikých místoch, potom byla s toho drahota.

Ano 1771 zasej na jaro na zimní osetí přišel sněh, zasej zhynuly, byla drahota p[ol]rád.

Ano 1772 tak ta drahota trvala pořád po tri roky.

Ano 1775 ten štvrtek po svatém Duchu dopustil Pánbu veliký příval na hory,²² na Brestovec, na Svinárky, na Myjave velikú škodu podelal, mnoho stavena z[e]bralo, ludu 44 osob zahynulo.

fol. 2r

Ano 1747 dal mne P[á]nbnu syna Tomáša, narozený na Judyho.²³

Ano 1749 dal mne Pánbu syna Martina, narozený na Hátu.²⁴

Ano 1751 dal mne Pánbu syna Jana, narozený pred Kvetnú nedelú.²⁵

Ano 1757 dal mne Pánbu ceru Evu, nar[oz]ená pri Matúši v tom týdni.²⁶

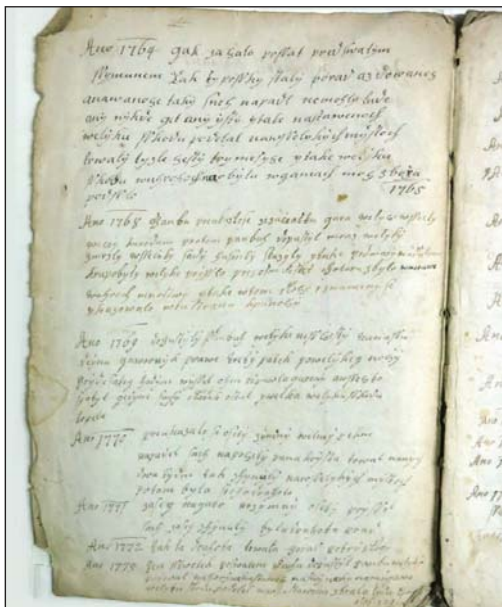
Ano 1764 dal mne P[á]nbnu syna Ščepána, narozený na Boží stúpení.²⁷

Ano 1764 náš tatíček Tomáš Rumíšek zesnul v Pánu v druhém týdni po Václave.²⁸

Ano 1758 naša mamička zesnula v Pánu, na Pavla sme jich pochovali.²⁹

Ano 1765 můj bratříček zesnul v Pánu, Šč[e]pán, v druhém týdni po Václave.³⁰

Ano 1768 Tomáš aj Martin sa oženili v pondelí pred Martinem.³¹

Ano 1769 Jan sa oženil pri Martine.³²

Ano 1772 Eva sa vydala pri Martine.³³

Ano 1778 začala sa vojna br[a]ndybu[r]ská³⁴ tretí.

Ano 1778 zesnula v Pánu moja manželka na úsvite na svätého Ščepána, na svätého Jana pochovaná, Martina Rumíška.³⁵

Ano 1779 ženil sem sa to pondelí [po] prvni nedeli po Velkej noci, Martin Rumíšek starý podruhej.³⁶

fol. 2v

Ano 1781 prišiel nám patent³⁷ práve na Tomáša pred vánočnými sviatkami a na sviatky ľudia sa schádzali slobodne.

Ano 1782 potom sme chodili a radu vzali do Rece³⁸ a tam nám dali radu našim, byl tam můj syn Martin Rumíšek [a] Jura Hudec. Potom radili nám tam, že by sa nekde našel učiteľ, čo ho radili, umrel, podruhej zasej byl tam Martin a Jan Pavlinec. Potom chodil Jura Hudec [a] Jan Hudec do Vídna z memorijalem k pani hrab[e]nce. Potom náš Jan, Martin Pavla Pavlince chodili do Vídna k panu agentovi, oni dali odpoveď, až bude po vyznani.³⁹ A potom nám donesl Tomáš Zdenek psaní, abysme prijeli pro kneza do Miškovca⁴⁰ k panu biskupovi, s takú dali sme mu za cestu 3 r[ýnské]. Potom sme vypravili formanův do Uher, Jan Hozák, Tomáša Chrenčík[a] čeledín pro pana kazatela a Pavel Lajza byl poslaný s tyma formany.

[další zápisy jinou rukou]⁴¹

Jan syn zemrel 1844 na nedeli niže Jakobovi.⁴²

[Ano 1845] zemrela moja manželka Martina Rumíška na Martine svátek.⁴³

Ano 1846 veliké draho bylo, rež byla 10 r[ýnských], jačmen

31 Oba uzavřeli sňatek 7. listopadu 1768.

32 Sňatek 13. listopadu 1769.

33 Sňatek 16. listopadu 1772, manžel Pavel Horák z Petruchova mlýna.

34 Pruská.

35 První sňatek 4. listopadu 1746, manželka Anna, dcera Martina Pavlince, zemřela 27. prosince 1778 ve věku 56 let.

36 Druhý sňatek 4. května 1779, manželka Anna, vdova po Tomáši Zahradníkovi, zemřela 29. prosince 1796 ve věku 76 let.

37 Toleranční patent.

38 Reča (okr. Senec), Slovensko. Podle farní pamětní knihy zde Javorničané měli uschovaný cínový kalich po předcích a po vydání tolerančního patentu si jej vyzvedli (dochoval se na evangelické faře).

39 Po uvedení patentu do praxe.

40 Miskolc, Maďarsko.

41 Psal Martin Rumíšek ml., mlynář z čp. 4. zemřel 8. října 1851 ve věku 75 let.

42 Jan Rumíšek, syn mlynáře Martina Rumíška ml. z č. 4, zemřel 23. července 1844 ve věku 18 let.

43 Anna Rumíšková, manželka mlynáře Martina Rumíška ml. z čp. 4, zemřela 11. listopadu 1845 ve věku 61 let.

7 r[ýnské], žito 13 r[ýnských]. Veliké mokro, v Uhroch vody moc zebrały [nečitelné].

Ano 1846 žádnéj zimy do Hromnic nebylo.

[další zápisy jinou rukou]⁴⁴

Ano 1861 bylo veliké draho, rež za 13 zl[atých], jačmen 9 zl[atých], žito 10 zl[atých].

Ano 1861 napadlo snehu v měsíci breznu v tu nedelu [nečitelné].
fol. 3r

Ano 1787 začalo být draho velice a trvalo pořád.

Ano 1788 bylo draho.

Ano 1789 bylo draho.

Ano 1790 bylo draho až 1791 do nového.

Ano 1790 bylo sucho velmi, nepršalo jak sa zaselo, až pri Jane přišel déšť, aj to málo, jariny teprv scházaly, keré byly poslední, ty teprv neco vylézaly, více žatvy trvaly než štvrt leta, nebo sme reži žali pri Jane, jačmeny nekteré až po Václave. Sena bylo velmi málo a bylo velice drahé, tak u nás bylo sprvu vyše rýnského a potom bylo pri Vánocách za toral cent, rež 3 r[ýnské] 30 malá meračka, žita za 4 r[ýnské], jačmen za 2 r[ýnské] 45 též malá. O mlýny bylo velmi těžko, nebo potoky byly suché, od panského stavu nic nešlo od Velkej noci až do Pavla. Pres celý rok všeky kamence⁴⁵ nikde nebylo, byly suché, co by sa enem hovado mohlo napít, jedine na panskej krípope na Rumíškovej, co z hory sa trochu tahlo, neco málo, a stravy⁴⁶ sa nic neurodily, ani maky v ty roky z místa.

Ano 1816 dopustil Pán Bůh veliké neštěstí na strážnické panství, totiž velmi veliké krupobití, takže velmi mnoho škody nadelalo v chotároch. Vytlúklo hned strážnický chotár, potom kneždubský, tasovské vinohrady, vrbecký aj malovrbecký, kuželovský a náš javornický aj hlotácký.⁴⁷ Stalo sa to práve pred Mari Magdalenú tu sobotu v tych chotároch, které jsú tuto, jak na zbožu,⁴⁸ tak i na sadoch velmi veliká zkáza se učinila, to se lidé prinucení byli po žebrote jíti, poněvadž i veliké draho bylo, merička žita vyše triceti zlatých, rež za tricet aj vyše, jačmen za dvacet štyri zlaté.

fol. 3v

[první 4 řádky textu nečitelné]

Roku 1837 já Ondráš Rumíšek sem [další text nečitelný].

Roku 1863 Pánbu dal veliké sucho, jak popršalo na jaro v osení pocházalo, tak nepršalo až v jeseni. V Javorníku v žádnéj studni nebylo vody, museli sem [zápis nedokončen].

fol. 4r

Ano 1766 zápis, jak jeden ovicir⁴⁹ vojenský i jeden voják popisovali všeky vrchy, lúky, hory. Predne jeli hore Hnojovú, ptali sa na Háj či je to, my sme odpovídali: to je panský seč. Tázali sa či sú to lúky na Jazevcí, my sme odpovedeli: naše javornické, nekteré velické. Tázali sa na Hradisko, my sme odpovedeli, že je javornické. Šli sme za Kniharku k hlockým dílným rolám vedle hati. Ptali

44 Psal Martin Rumíšek nejml. z čp. 4, narozený 4. února 1848, zemřel 2. května. 1908.

45 Kamence – mělčiny s naplaveným potočným šterkem.

46 Strava – potraviny (brambory, luštěniny).

47 Nová Lhota, Lhotky – nářečově Hlotky.

48 Obilí.

49 Oficír, důstojník.

sa na Klokočí, my sme pravili, že je naše a veľické. Z[e]šli sme dolu do Zárůžníka, tázal se, jak sa ten járek menuje: Zárůžnický. Tázal sa na všecky vrchy, na Plicky, na Meričník, na Vápeničné, na Novú horu, na Nárty. To sme odpovídali, že je to veľické a javornické tak svobodné, jedeme dycky na všeliké potreby jak [k] palivu, též k stavenú beze všekého platu. Potom šel na konec do Hlavin, také jich zapisoval, chotárem až do Moravského vršku, potom k šancom na silnicu, a ty všecky vrchy a járky popisov[a].⁵⁰

Já Martin Rumíšek sem s tým pánem šel na Potoky hned z domu hore Hnojovú. Ondráš Šťáhel, Jan Machala, ti dva chodili s ním do večera, já sem sa z Nárta z vývoza vrátil pro jistú příčinu.

[po straně na okraji]

Ten ižír⁵¹ sa ptal na Knežskou, [k]do ten pasínek zapisoval, že je zle zapsaný p[o]d osmdesát meric a on že ledva može met štyricet meric výsevku. Také to pravil, že můj mlýn ani horní, nemá žádný výsevku za pů[l] štvrti, to já možu svým svědomím stvrdit. Přítomní byli Martin Pavlinec aj inších kolik susedů, Martin Rumíšek, pudmistr Tomáš Kubečka.

fol. 4v

Zápisy všelikých památek, kteréž se staly.

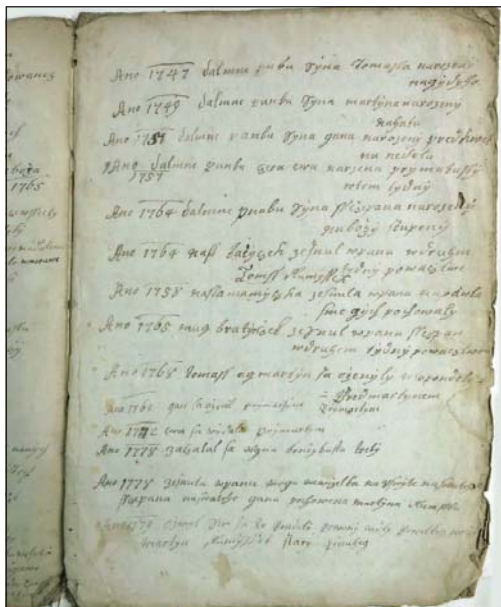
Leta Páně 1872 právě po Božím vstúpení v ten pátek Pánbu dostil búrku, o jedné hodině společně uderil hrom do naš[e]ho, taky [do] stodoly Jury Jurenovi a zhoraly štyri stodoly: Jana Petruchy, Pavla Lajze, Tomáše La[j]ze a ta Jurenovská.

A tak toho rok[u] veliké povodne přicházely. Před svatú Trojicí v tu sobotu v Čechách veliká povoden došla, takže na 70 sedndesát mil zabralo, aj mesta, aj dediny, aj pole, aj lese, aj velmi m[n] oho ludu. Právě v noci sa to stalo, dyž lidé už spali, neslo kolízky z detma, postele z lidma, takový Boží trest na českú zem došel.

Potom Boží trest druhý došel na našu dedinu Javorník toho roku 1872, dne 1. srpna o 6 hodine ráno uderil hrom a zabil za stodalama mého švakra Štefana Jurenu aj ženu Tomáše Kružice, ona byla ž[e]na po Pavlu Mackovi, oni táhali konope v potoku a jak ich néšli, tak obadva padli, akorád na ceste ležali. Tak sa aj mna ten Boží trest dotekal, keď toho švakra to zabilo, on byl přizenený u Mikuláka vedle hospody, to byl můj švaker Martina Rumíška.

fol. 5r

Ano 1775. Zápis, jak milostivá vrchnost inžíra⁵² z Brna na svoje útraty vzala, tak při horním p[a]nství všeccko merala. U nás v Javorníku tri dni meral všeccko, co je slobodné anebo gruntovné,

50 Hnojová – cesta z obce u „vývoza“, Háj – les, Jazevčí – louky, Hradisko – kopec a les, Kniharka – louka, Kněžská – pastviny, hlotský – hlotský (Nová Lhota – Lhotky), dílné rola – díly, pole, Klokočí – pastviny, Zárůžník – potůček, Hlavyň – louky, šance – zbytek valů vojenského opevnění.

51 Inženýr.

52 Inženýr.

každé vzlášt psal. Ve Vápenkách od mosta přímo tú cestú na tejto strane cesty naše, n[a] druhej strane velické. Dolu mosta šli okolo humen vedli pustého lánu popod dedinu a potom okolo panskej krikopy horem tým járkem vedli hájiny v Prdíčkovej, vedle velických gruntovních rol tú mezú, vedle petruchovskej role až k pasinku. Tam je kopec z kamená konča tejto, velických a petruskej, tam kázal ten inžír i pán polesný, abysme ten kopec sme ho obnovili pri Svatej studni.⁵³ To sme pravili, jak pravda jest. To sme zanechali na pasinek z gruntovních rolí neco od Kománkového podsetka a to obecnisko, jak sme grunty delili na rovno z povolení milostivej vrchnosti v Suchém, co bylo pasinek, sme místo toho pri tej Svatej studni susedom rozdělili, neb to v Suchém obec zaplatila, co neboščik Chrenčík byl pasinek obecní kúpil, tak mu dala milostivá vrchnost dvojnásob v Hájí.

fol. 5v

Pan kazatel Karel Molnár sa sem dostali roku 1858.

Zápis památek roku 1878.

Náš tatíček nám v Pánu zesnuli rok[u] 1878 dne 14. března a v ten den na Jozefa mali pohreb.⁵⁴ Byli starý, keď umreli, 60 roků, 4 měsíce a 20 dní a pozůstali po nich vdova manželka bývalá Běta Rumíšek a ostali dva synové, Martin Rumíšek čís[lo] 4 a Tomáš Rumíšek číslo 44. Martin želel velmi nad odchodem jejich, lebo byli dobrý a laskavý otec jejich. Martin Rumíšek.⁵⁵

fol. 6r

Bylo roboty 88 dní postní.

Roku 1848 všechny roboty odpadly, činže, desátky, tak[é] všechny platy vrchnostenské odpadly, aj knezom. Pot[o]m s toho vojna po[v]stala, Víden hroznú leberiju, tak potom cisar pán z Vídna do Holomúca ujel a Víden dal rozházat, svoju rezidenci aj kerúsi ulicu. Pot[o]m šli na Uhry, poneva[d]ž sa Uhry protivily, aj slobodné zemanstvo a panstvo, a t[a]k moc ludu zhynulo, mesta roztrískal, Trenčín, Vrašťák,⁵⁶ Pešť a jiná mjesta [v] Horních Uhrách, a t[a]k hroznú škodu mjely.

[další zápis jinou rukou]

Roku 1866ho Pán Bůh dopustil veliký mráz, všechny reži po Morave zmrzly a aj v Rakúsoch, práve po svatém Duchu. Ukáska byla velmi pekná, ale nic platné, keď všechno zmrzlo, aj ovoce, všady veliké draho bylo, réž 5 rýnských stříbra, ječmen 4, žito 7. Potom veliká vojna povstala, prajský⁵⁷ král z rakúským cisarem, prajský evandělík a rakúský katolík, co mráz nechal, to všechno vojsko zničilo, Prajz byl roztáhnutý všady po Morave. U nás Prajza nebylo, ale naše vojsko mnoho škody podelalo, naše vojsko utekalo do Uher a Prajz za ním, v Prešpurku byla bitva, z toho hrozný mor povstal. Roku 1866 Martin Rumíšek to psal.⁵⁸

fol. 6v

Ano 1775 ten štvrtek po svatém Duchu dopustil Pánbu veliký přívál, zachytil Brestovec, Svinárky, na naše hory na ten bok nad

53 Svatá studna – vydatný pramen pitné vody, u lesní cesty na Novou Lhotu.

54 Tomáš Rumíšek, nar. 28. října 1817, syn Martina Rumíška ml. z čp. 4.

55 Martin Rumíšek nejml., nar. 4. února 1848, pisatel nejmladších zápisů rodinných pamětí.

56 Frašťák.

57 Pruský.

58 Martin Rumíšek nejml.

Nový háj i nad Moravský vršek. Na Myjave mnoho škody nadelalo, mno[ž]ství stavená z gruntu zebralo i nekeré mlýny, samého lidu na Myjave co voda vzala, štyricet štyri osob zahynulo. V naši dedine Javorníku pod Novým hájem na Morávkovej lúce chasa utekla do bútky, také voda strašlivá šla, tak potom nekerí na stromy pri tej búdce utíkali a nekerí chtěli do Nového hája. Pavelkúv čedín zahynul, Minaríkú ten až na Kozubkovú lúku byl donesený [a] pri životu zachovaný.

Ano 1777 náš pán hrabe zemrel František z Magny.

Ano 1778 tretí brandyburská⁵⁹ vojna se začala a na vojnu velmi sa bralo a 1779 ešte víc, [k]do sa hodil, nech byl, odkad chcel, treba z gruntu.

Ano 1779 jak pred Hromnicami sneh napadel, nepršalo porádnic až do Jurího, i to velmi málo, a to sucho trvalo, až po svatém Jane deščíky prišly, potom sa travičky trošku po[p]ravily. V tom roce bylo velmi málo krmi a drahá byla sláma velice, ani za peníze nebyla k dostání.

fol. 7r

Památky roku 1826.

Mjerali hinžiri naše pola a v uličk[ách] s[ta]v[en]í.⁶⁰

Roku 1827 vyhorel Javornik všec[ek], ani v st[e]ni odrví n[e]-ostalo, za dva roky drikrad⁶¹ vyhorel.

Děda umreli roku 1829⁶² a můj tatíč[e]k sa utopili pr[i] Opl[e]tene, jak išli do[m] ze Strážnic[e].⁶³

Roku 1831 prišlo vojsko, že žádný nemohel nikde jíst, co byli lidé ve vyžinku,⁶⁴ museli tam zostat, kerý chtěl sa dom dostat, musel 14 dni v vode sedět,⁶⁵ mnoho ludu tam vymrelo, takže byla Morava oblehnutá vojskem.⁶⁶

Roku 1842 zima byla až do svatého Ducha so[t]va sa ovca najedla. Trochu pršalo, potem prišlo sucho do Jana, až ve žnách trochu [pršalo], ale malá úroda byla jak na sadoch, tak na poli.

R[oku] 1848 brezna 15 pan hrabje umrel, jméno Fr[a]ntišek Maknis.

Náš Rumiškú mlýn je šacovaný r[ý]nských] 1500.

Ano roku 1851 dopustil Pán Bůh neštěstí, ohen veliký vyšel od Tomáša Rumiška, tak obje strany zhorely, aj kostel, vara⁶⁷ a škola. Byl tu tedy pan Kún, slova Božího kazatel, ten jel do Vídna [k] cisaru pánu, vyžádal po církvách almužnu, aj katolické cír[k]ve nám napomáhaly. Ten ohen vyše[l] ze Suchého rádku⁶⁸ od Tomáša Rumiška. P[o]tom sme sa zcházali do stodoly.

59 Pruská.

60 Inženýři, vyměřování stabilního katastru 1826.

61 Třikrát.

62 Tomáš Rumišek, nar. 5. září 1746, zemřel 16. března 1828 (nikoliv 1829).

63 Ondřej Rumišek, mlynář na čp. 4, nar. 13. prosince 1776, zemřel 28. července 1828; na konci řádku je vysvětlivka napsaná později – *pri Opletene*. V úmrtní matrice je poznámka: „*Ertrunken in dem Fluss Welika bey Kneždub*.“

64 Na žních, asi v Rakousku nebo v Uhrách.

65 Nejasné (soudobé zdravotní nařízení proti choleře?).

66 Na hranicích byly rozestaveny zdravotní kordony z vojáků a civilistů, aby nikdo nepřešel na Moravu a nepřenesl sem cholera.

67 Fara.

68 Viz pozn. 21.

PhDr. Jiří PAJER, CSc. (n. 1948), etnolog a archeolog, zabývá se výzkumem novokřtěnecké (habánské) keramiky a historickými podobami lidové kultury na jihovýchodní Moravě.

Chronicle of the Family of Rumíšek from Javorník

Abstract

There is a hand-written exercise book containing records about several generations of the local family of Rumíšek deposited in the parochial archive of Evangelical Church of Czech Brethren in Javorník (the region of Hodonín). Authentical records begin with the year 1764 and end in 1878 but there is an account of older historical records in the introduction passage beginning with the year 1605. The preserved handwritten chronicle is a unique literary document of Hornácko. The chronical tradition did not flourish in the region and what is more literacy was not a usual skill among local people. It was a common phenomenon that most of the inhabitants were not able to even write their names and it can be traced in archive sources in 18th and 19th centuries. Nevertheless, it is possible to find some exceptions even in this dismal cultural heritage such as villages which remained faithful to the traditions Czech Evangelical Church and its scholarship. The above-mentioned family chronicle from Javorník originated in this background.

Key words: Moravia, Moravian Slovakia, Javorník, folk literature, family memoirs from 18th and 19th century

Chronik der Familie Rumíšek aus Javorník

Zusammenfassung

Im Archiv des Pfarramts der Tschechoslowakischen Evangelischen Kirche in Javorník (deutsch Jawornik, Landkreis Hodonín) wird ein handschriftliches Heft aufbewahrt, das Aufzeichnungen mehrerer Generationen der hiesigen Familie Rumíšek enthält. Die authentischen Niederschriften beginnen mit dem Jahr 1764 und enden 1878, jedoch wurde in die einleitende Passage auch ein Überblick älterer historischer Angaben ab dem Jahr 1605 aufgenommen. Die überlieferte handschriftliche Chronik zählt zu den vereinzelt Schriftdenkmälern in Hornácko. In dieser ethnografischen Subregion gab es keine Chronistentradition, zudem waren ihre Einwohner meist nicht der Schrift mächtig. Jedoch war es ein allgemeiner Zustand, der in den Archivquellen im 18. und 19. Jahrhundert deutlich hervortritt, dass die Mehrheit der Bevölkerung nicht einmal unterschreiben konnte. Trotzdem können auch in diesem tristen Kulturerbe Ausnahmen gefunden werden. Es sind dies die Ortschaften, die den Traditionen der Böhmisches Brüder und ihrer Bildung treu blieben. In einem solchen Milieu entstand auch die Familienchronik aus Javorník.

Stichwörter: Mähren, Mährische Slowakei, Javorník, Volksschrifttum, Familienerinnerungen aus dem 18. und 19. Jahrhundert